

אגף א' - קידום ילדים ונוער בסיכון

עתידי
@ תכנית היל"ה
הילה

מדריך למורה במקצוע עברית לכל

מארג שפה

נספח יצירות ופרשנות

תוכנית לימודים למסלול לימודי תעודה

10 שנות לימוד – תשפ"א

כותבות התוכנית:

אילת כץ זיוה אילני וישראלה הלזנר

תוכן:

סיפורת

- א. לשבור את החזיר-קרת.....עמ' 3
- ב. שמונה עיניים – עבדאללה.....עמ' 9
- ג. בואטל – מופסאן.....עמ' 16
- ד. נספח שאלות על הסיפור הקצר.....עמ' 23

שירה

- א. אבי – עמיחי.....עמ' 27
- ב. כל הכבוד לאבא – פרץ.....עמ' 28
- ג. יליד הארץ – אהוד מנור.....עמ' 29
- ד. עם סבי- זלדה.....עמ' 30

אומנות פלסטית – תמונות ופרשנותן

- א. ניתוח יצירות אמנות (שלב מתקדם של ניתוח תמונה).....עמ' 32

נספח ספרות ויצירות אמנותיות

חלק ראשון – סיפורת

בחלק זה יובאו סיפורים, פרשנותם ופעילות מוצעת להוראתם.

לשבור את החזיר/ אתגר קרת

אבא לא הסכים לקנות לי בובה של בארט סימפסון. אמא דווקא כן רצתה, אבל אבא לא הסכים לי. אמר שאני מפונק. "למה שנקנה, הא?" אמר לאמא. "למה שנקנה לו? הוא רק עושה פיפס ואת כבר קופצת לדום. אבא אמר שאין לי כבוד לכסף, ושאם אני לא אלמד את זה כשאני קטן, אז מתי אני כן אלמד? ילדים שקונים להם בקלות בובות של בארט סימפסון גדלים אחר-כך להיות פושטקים שגונבים מקיוסקים, כי הם מתרגלים שכל מה שהם רק רוצים בא להם בקלות. אז במקום בובה של בארט, הוא קנה לי חזיר מכוער מחרסינה עם חור שטוח בגב, ועכשיו אני אגדל להיות בסדר, עכשיו אני כבר לא אהיה פושטק.

כל בוקר אני צריך לשתות עכשיו כוס שוקו, אפילו שאני שונא. שוקו עם קרום זה שקל, בלי קרום זה חצי שקל ואם אני ישר אחרי זה מקיא, אז אני לא מקבל שום דבר. את המטבעות אני מכניס לחזיר בגב, ואז, כשמנערים אותו הוא מרשרש. כשבחזיר יהיו כבר כל-כך הרבה מטבעות שכשינערו אותו לא יהיה רעש אז אני אקבל בובה של בארט על סקייטבורד. זה מה שאבא אומר, ככה זה חינוכי.

החזיר דווקא נחמד, האף שלו קר כשנוגעים בו והוא מחייך כשדוחפים לו את השקל בגב וגם כשדוחפים לו רק חצי שקל, אבל מה שהכי יפה זה שהוא מחייך גם כשלא. המצאתי לו גם שם, אני קורא לו פסחזון, על שם איש אחד שפעם גר בתיבת דואר שלנו ושאבא שלי לא הצליח לקלף לו את המדבקה. פסחזון הוא לא כמו הצעצועים האחרים שלי, הוא הרבה יותר רגוע, בלי אורות וקפיצים ובטריות שנוזלות לו בפנים. רק צריך לשמור עליו שלא יקפוצ' מהשולחן למטה.

"פסחזון, תיזהר! אתה מחרסינה", אני אומר לו כשאני קולט אותו מתכופף קצת ומסתכל על הרצפה, והוא מחייך אלי ומחכה בסבלנות עד שאוריד אותו ביד. אני מת עליו כשהוא מחייך, רק בשבילו אני שותה את השוקו עם הקרום כל בוקר, בשביל שאוכל לדחוף לו את השקל בגב ולראות איך החיך שלו לא משתנה חצי. אני אוהב אותך, פסחזון", אני אומר לו אחרי זה, "פייר אני אוהב אותך יותר מאבא ואמא. ואני גם יאהב אותך תמיד, לא חשוב מה, אפילו אם תפרוץ לקיוסקים. אבל דיר באלק אם אתה קופץ מהשולחן!".

אתמול אבא בא, הרים את פסחזון מהשולחן והתחיל לנער אותו הפוך ובפראות. "תיזהר, אבא", אמרתי לו "אתה עושה לפסחזון כאב בטן", אבל אבא המשיך. "הוא לא עושה רעש, אתה יודע מה זה אומר יואבי? שמחר תקבל בארט סימפסון על סקייטבורד". יופי. רק תפסיק

לנער את פסחזון, זה עושה לו להרגיש רע". אבא החזיר את פסחזון למקום והלך לקרוא לאמא. הוא חזר אחרי דקה, כשביד אחת הוא גורר את אמא וביד השנייה הוא מחזיק פטיש. "את רואה שצדקתי", הוא אמר לאמא, "ככה הוא ידע להעריך דברים, נכון יואבי?" "בטח שאני יודע", אמרתי, "בטח, אבל למה פטיש?" "זה בשבילך", אמר אבא ושם לי את הפטיש ביד. "רק תיזהר". בטח שאני אזהר", אמרתי ובאמת נזהרתי, אבל אחרי כמה דקות לאבא נמאס והוא אמר: "נו, תשבור כבר את החזיר". "מה?" שאלתי "את פסחזון?". "כן, כן את פסחזון", אמר אבא, "נו, תשבור אותו, מגיע לך הבארט סימפסון, עבדת מספיק קשה בשבילו".

פסחזון חיך אלי חיוך עצוב של חזיר מחרסינה שמבין שזה הסוף שלו. שימות הבארט סימפסון! שאני אתן עם הפטיש בראש לחבר? "לא רוצה סימפסון". החזרתי לאבא את הפטיש, "מספיק לי פסחזון". "אתה לא מבין", אמר אבא, "זה באמת בסדר, זה חינוכי, בוא אני אשבור אותו בשבילך". אבא כבר הרים את הפטיש, ואני הסתכלתי על העיניים השבורות של אמא ועל החיוך העייף של פסחזון וידעתי שהכול עלי, אם אני לא אעשה כלום, הוא מת. "אבא", תפסתי לו ברגל, "מה יואבי?" אמר אבא, כשהיד עם הפטיש עוד באוויר, "אני רוצה עוד שקל, בבקשה", התחננתי. "תן לי עוד שקל לדחוף לו, מחר, אחרי השוק, ואז לשבור, מחר, אני מבטיח". "עוד שקל?" חיך אבא ושם את הפטיש על השולחן, "את רואה? פיתחתי אצל הילד מודעות". "כן, מודעות" אמרתי, "מחר". היו לי כבר דמעות בגרון.

אחרי שהם יצאו מהחדר, חיבקתי את פסחזון חזק-חזק ונתתי לדמעות לבכות. פסחזון לא אמר כלום, רק רעד לי בשקט בידיים, "אל תדאג", לחשתי לו באוזן, "אני אציל אותך".

בלילה חיכיתי שאבא יגמור לראות טלוויזיה בסלון וילך לישון. ואז קמתי בשקט-בשקט והתגנבתי ביחד עם פסחזון מהמרפסת. הלכנו המון זמן ביחד בחושך עד שהגענו לשדה עם קוצים.

"חזירים מתים על שדות", אמרתי לפסחזון כששמתי אותו על הרצפה של השדה "במיוחד על שדות עם קוצים. יהיה לך טוב כאן". חיכיתי לתשובה, אבל פסחזון לא אמר כלום, וכשנגעתי לו באף בתור שלום רק תקע בי מבט עצור. הוא ידע שלא יראה אותי לעולם.

פרשנות:

הסיפור עוסק ביחסים בין הורים לילדים.

על הסופר:

אֶתְנָר קָרַת (נולד ב-20 באוגוסט 1967) הוא סופר, מחזאי, תסריטאי, במאי, קומיקסאי, פזמונאי ושחקן קולנוע ישראלי. חתן פרס ספיר. פרופסור חבר במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

הוא נולד גדל והתחנך ברמת גן. בן הזקונים של אפרים ואורנה קרת, ניצולי השואה מפולין. הוא למד בבית הספר אהל שם.

ספריו של קרת זוכים להצלחה גדולה ורבים מהם היו לרבי-מכר בישראל ובחו"ל וזכו לפרסים בינלאומיים. רבים רואים את כתיבתו כמאפיינת דור שלם של כותבים ישראלים צעירים ובמיוחד את הספרות אשר נוצרה בישראל במהלך המחצית השנייה של שנות ה-90 של המאה ה-20.

קרת כותב גם לטלוויזיה, לתיאטרון ולקולנוע. בין היתר כתב בשלוש העונות הראשונות של "החמישייה הקאמרית". מעל ל-100 סרטים קצרים ברחבי העולם מבוססים על סיפוריו.

מבנה הסיפור: ההיצג (אקספוזיציה): אנו מכירים את הדמות של יואב ילד קטן שקיבל קופת חיסכון

הסיבוך – הילד מפתח רגשות כלפי קופת החזיר ואף מעניק לו שם פסחזון.

השיא – האב רוצה לשבור את הקופה.

ההתרה – הילד דוחה את רוע הגזירה ביום ומוצא פתרון איך להציל את החזיר.

הדמות הראשית: המספר, הילד יואב שכל הסיפור מובא מזווית הראיה שלו. הילד נמצא בסוג של מתח ומאבק עם אביו, ואת רגשות אהבתו הוא משליך על החזיר – קופת החיסכון. יואב ילד נחוש, המוכן לשתות שוקו תמורת איסוף כסף לקניית בובת בארט סימפסון. הוא ילד בעל דמיון הרואה בחזיר חבר המחייך אליו. והוא ילד בעל תושיה ואומץ המוצא פתרון איך להציל את החזיר מרוע הגזירה של שבירתו. רגשותיו העמוקים לחברו פסחזון החזיר מעידים על רגישותו המנוגדת לקשיחותו של האב.

דמויות המשנה: ההורים ובראשם האב, חסר רגישות. אמנם כוונתו טובה והוא רוצה לחנך את בנו לחסכון, אולם הוא מחמיץ את העיקר, את היכולת של בנו לפתח רגשות משמעותיים. האם חלשה מולו ואינה יכולה להשפיע עליו.

בין הדורות: הסיפור הוא סיפור על התבגרות רגשית של ילד, שמתוך משבר מקבל החלטה לא קלה של פרידה מחברו הצעצוע – החזיר, מתוך מסירות כלפיו אהבה ורצון להצילו.

בסיפור יש מתח בין הדורות, זהו סיפור ריאליסטי המלמד על חוסר תקשורת, מרד ומוכנות של הצעיר לשקר למבוגר מתוך תחושת חוסר ברירה. החיסכון הוא ערך עבור ההורה, והאב אינו דמות שלילית, אלא יש כאן חוסר תקשורת וחוסר הבנה המוביל לבחירה בצעדים שיש בהם ערמומיות מצד הילד.

אמצעים אומנותיים

1. מספר גיבור – המספר הוא גיבור הסיפור וכל הדברים מובאים מנקודת המבט שלו, שאינה בהכרח אובייקטיבית.
2. האנשה – החזיר המחייך הופך לדמות של חבר ממשי.
3. סמל- השם פסחון מזכיר את חג הפסח, חג החירות. כך גם הילד מבקש את חירותו והשתחררותו מאביו.
4. השורש ש.ב.ר – לאם עיניים שבורות, את החזיר רוצים לשבור. כל אלו מסמלים את עולמו השברירי של הילד.

המסר של הסיפור: תהליך התבגרות כרוך לעיתים במאבק ובמשבר. גם אם להורה יש ערכים וכוונות טובות (ערך העבודה, החסכון) אם אין תקשורת ואין הבנה לשונות של הילד, ההתבגרות יכולה להיות מכאיבה ויש בה אובדן של התמימות.

קישורים לפרשנות באינטרנט של הסיפור:

<https://sites.google.com/site/yo2avezon/fulltext/nytw-hsypwr>

<https://rsc.yschool.co.il/articles/002215-1531751689.pdf>

למורה

- השאלות לפיתוח יכולת הכתיבה והניסוח של התלמידים יכולות להילקח ממאגר השאלות שבנספח לחלק זה של החוברת.
- יש לדון עם הלומדים במעשיו של הילד: מדוע הוא מצא בקופת החיסכון שעשויה מחרסינה חבר, ולמה הוא פיתח כלפיו רגשות.
- רצוי לדון עם הלומדים אודות ההעדפות בחיים: מה היה חשוב לילד, מה הוא בחר להעדיף ומדוע.

נושאים לדיון והעמקה:

האם חווית הילדות היא חוויה טובה או קשה? הילדות – גן עדן של תמימות ואושר או תהליך כואב של התמודדות החלש מול החזק?

- מה עושה ילדות למאושרת? מדוע נוהגים לכנות את הילדות גן עדן?
- האם ילדים צריכים להישמע תמיד להוריהם? בתנ"ך נאמר "כבד את אביך ואת אמך" – האם בכל מקרה?
- האם יש הבדל בין כבוד להורים לאהבת הורים? מהו? האם חייבים לאהוב את ההורים?
- האם וכיצד יכול ילד להתמודד עם גזירות שמטילים עליו שאינן הוגנות?
- יש לדון עם הלומדים במעשיו של הילד: מדוע הוא מצא בקופת החיסכון שעשויה מחרסינה חבר, ולמה הוא פיתח כלפיו רגשות?
- ההעדפות בחיים: מה היה חשוב לילד, מה הוא בחר להעדיף ומדוע?
- שם הסיפור הוא "לשבור את החזיר" – החזיר הוא קופת החיסכון, אבל יש בשם גם רמז לעוד מישהו שמתנהג בחזירות. מיהו? נסו לכוון את התלמידים להבנת כפל משמעות.
- בקשו מהתלמידים לספר על חית מחמד אהובה או חפץ שהם קשורים אליהם במיוחד. מה הם היו עושים לו היו נלקחים מהם?

- בקשו מהתלמידים לכתוב לאב מכתב המסביר את רגשותיו של הילד.
- בקשו מהתלמידים להציג מקרה בו נעשה עוול לאדם על ידי סמכות (זה יכול להיות עוול לאזרח הקטן על ידי הרשויות, עוול של הורה או מורה כלפי תלמיד) ולהציע דרכים להתמודד עם העוול.
- בקשו מתלמיד להגן כעורך דין על האב ועל מעשיו. שאלו את השאלה האם ניתן להבין גם את הצד שלו?

© CanStockPhoto.com - csp55153223

עם רדת הלילה והשתלטות הדממה ניסה איסמעיל לישון...רגעים? לא ידע! אולי שניות ואפילו שניות מספר! הוא פקח את עיניו, מתנשף, כאילו רודף אחריו משהו אף על פי שהוא שוחר שלום מטבעו. ימיו עברו עליו עד כה הרחק מהכפר, בעיר הגדולה בה למד בבתי ספר ואחרי כן באוניברסיטה...עתה הוא מצפה לכתב המינוי.

הוא התהפך על משכבו. אגלי זיעה מכסים את מצחו, צינה מחלחלת בגופו, והוא חש במחנק. החדר אפוף חשכה גמורה. אף לא שביב אור אינו שובר את אימת החשיכה הפורשת את צילה על הכל מסביב.

מחשבותיו ניעורו. דעתו הצטללה. הכל לבש ממשות. כי הלילה אכזר ואינו יודע רחם. חלל החדר מלא עיניים....עיניים קרועות לרווחה המביטות אליו בסקרנות. בשאלה ואף באשמה!

עד מתי יחכה? עשרים שנה כבר עברו....עשרים שנות ציפייה מענה. עד מתי יתמהמה, והרי ראוי היה לו לחסל את העניין מיד עם התבגרותו ולהיות כשיר לנשיאת נשק?!

הוא חש בעיניים הננעצות כפגיונות בגבו הכנוע - והבעתן כאילו אומרת: "צעיר רפה וחדל אונים, חניך העיר ובתי הספר. חסנין לא הוליד בן כי אם שתי בנות: הניה ואיסמעיל! מה חבל על חייך שנגדעו באיבם, יא חסנין!"

כך דיברו העיניים הספוגות לעג וטינה בהביטן אליו בדומייה. ליתר דיוק, כך הביע מבטו של האיש אשר מצאהו יושב ליד אימו. אימו הציגה לפניו את האיש בשם מחרוס אל כורדי; לאחר מכן התנהל בין שניהם דו-שיח מוזר ביותר, כשהאורח משלח לעברו מבטים מזרי אימה.

"הכפר מצפה לך יא איסמעיל."

אם כי מילים אלו נאמרו בשקט, חש איסמעיל במצבור המתח הטמון בהן. הוא נשאר ללא נייע, מבטו מתרוצץ ונופל פעם על האיש ופעם על אמו, וממנה אל האיש וחוזר חלילה. אמו ישבה כנועה וחסרת אונים, ידיה שלובות בחיקה, מבטה נעוץ בנקודה אחת ברקמת השטיח.

מחרוס אל כורדי, דודנו של אביו, ראהו פעם אחת בלבד. היה זה בטרם עזב את הכפר יחד עם אמו אל העיר, אחרי שאביו נרצח במעשה של גאולת דם...אז נשאו מחרוס על כתפיו והפנה אליו מבט שהטרידו כל השנים, והשמיע מילים רושפות אש באוזניו: "שוב תשוב באחד הימים אל הכפר, יא איסמעיל, כדי לנקום את נקמת דם אביך!"

מעולם לא גילתה לו אמו, כל השנים הללו, מה היתה סיבת רצח אביו.... כל אימת שנגע בנושא, התחמקה.

לאחר רצח בעלה היא שבה אל העיר יחד עם בנה איסמעיל ובתה הנייה כדי לחיות בקרב בני משפחתה שם. אולם גאולת הדם תובעת את שלה! ואנשי מצרים-עילית אינם סולחים למוגי הלב. אם הבן אינו עושה דבר כדי לנקום את נקמת דם אביו שנשפך, זוהי בעיה התובעת חשבון אחר....האיש דיבר בגלוי...הוא סעד איתם ארוחת צהריים. אחרי כן הצטרפו אליו עוד אנשים, שלושה במספר. שלושה גברים אימתניים. השיחה נראתה תמוהה מאוד בעיני העירוני, שמאז שנות ילדותו הראשונות לא דרכה כף רגלו על אדמת מצרים-עילית.

הם מדברים אתו על היום שבו יהיה עליו לבוא אל הכפר. הם יציגו בפניו את הקורבן, את האיש שבחרו בו! הלה ישתתף בארוחת ערב שיערכו לכבודו ואליה יוזמנו הוא ואחרים! הם ידאגו שהאיש המסויים יוותר עד צאת אחרון המוזמנים. בדרכו חזרה הביתה יארוב לו איסמעיל בשדה התירס, יירה בו וישוב מיד; ותעלומת הרצח - מובטח לה שתישאר סתומה עד עולם...

פירושו של דבר, שהאיש שלכבודו אתם אומרים לערוך סעודת ערב, ושעליו נפלה הבחירה, אין בינו וביניכם שום טינה, והוא אינו אלא כמוני קורבן, קורבן גאולת דם עתיקה שעליה לא ידע דבר!?

אז הופנו אליו שמונה עיניים רושפות אש להבה, המצליפות במבטיהן כשוטים על פניו.

מחרוס צעק:

"היש להבין מדברך שאתה מסרב לנקום את נקמת דם אביך?"

והוא השיב בנימה הססנית:

"האם לא נערך משפט כדיך?"

לפתע פתאום רעדה האדמה מתחת לרגלי ארבעת האנשים, שעה שקמו כולם כאיש אחד. התעטפו בגלימות המכסות את מחצית פניהם. ויצאו בזה אחר זה בדומייה ספוגת בוז, בלי להפנות מבט או מלה לעבר האם או בנה. קול צעדיהם הנוקשים נשמע בעברם בפרוזדור וברדתם במדרגות.

הוא התהפך על משכבו שוב ושוב אולם שנתו נדדה ושמונה העיניים שכמעט שרפוהו במבטיהן הלוחשים - אינן מרפות ממנו.

הוא ניסה להירדם אך לשווא. בסוף קם ממיטתו, לבש את בגדיו, ובהליכה על קצה האצבעות, כדי לא להעיר משנתה את אמו, יצא לרחוב.

בכפר ציפו לבואו. הם הציגו בפניו את הקורבן- צעיר יפה תואר ונעים הליכות. צמרמורת אחזה בו, אולם היא נעלמה חיש מהר באווירת המסיבה, שנמשכה עד לשעות הקטנות של הלילה והפיחה בו רוח גבורה שכמותה לא חש מעולם.

לפי רמז ממחרוס הוא נעלם בלי שירגיש איש בהעדרו....בתוך שדה התירס ארב לאויבו כשהוא עטוף בצעיף מעל לראשו והרובה בידו.

ההרוג השמיע קול צעקה אחת אשר הקפיאה את הדם בעורקיו של איסמעיל. הוא אסף את שארית כוחותיו והחל במנוסה מבוהלת כאילו השטן רודף אחריו!...

רגלו התנגשה במשהו... ולא יכול לעצור בעד זעקת כאבו.

הוא התכופף לבדוק את הרגל ועיניו הבוהות תרות מסביבו... והוא כולו רועד מאימה ופחד.

רגלו נתקלה בעמוד הברזל של המיטה. הוא התיישב והחל לשפשף את עיניו... בעודו מתבונן סביבו היטב, כולו שטוף זיעה, הוא חש באנחת רווחה והקלה הפורצת מעומק לבו.

הוא ירק מפיו את המרירות שהצטברה....הוא ירק בחמה כמנסה לכבות את הגיצים המשתלחים משמונה העיניים.

הדלת נפתחה. אמו הופיעה מבוהלת, שעה סתור ופרוע, היא לחצה על כפתור האור והושיטה את זרועותיה לעברו בצעקה:

"איסמעיל מה לך?! קול זעקותיך הגיע אליי."

הוא פינה לה מקום לידו על המיטה והשיב:

"לא כלום, אמא. ראיתי חלום מבעית, מבעית מאוד..."

היא הביטה בו בעיניים שואלות ודואגות.

"הוא הביט בי בעיניים מלאות תום וטוהר, בעוד ששמונה העיניים הוסיפו להטרידני ולהבעירני במבטיהן הלוהטים" "היה גבר, יא איסמעיל... היה גבר." לחצתי על ההדק ואינני יודע מי משנינו צעק יותר, אני או הוא."

הוא השפיל את מבטו. אמו הושיטה את ידה המגויידת וטפחה על שכמו בדומייה.

"אויי אמא מדוע בראני אלוהים גבר?"

מבטיה עברו מהבעת רחמים להבעת תוכחה רווית כאב...

"לשווא חינכתיך, בני, לשווא השקעתי את כל שנות חיי למענך... עשותך גבר ראוי לשמו".

הוא הביט בה במבוכה וברעדה: " גבר ראוי לשמו, אמא! הביטי וראי איך הזיעה ניגרת ממני בגלל סתם חלום שבו ניסיתי להתנהג כגבר?!"

מבטיה הביעו תרעומת קשה כאילו חדר הפצע עמוק יותר אל תוך ליבה. " עד עכשיו שתקתי יא איסמעיל, והשארתי לך את חופש הבחירה והפעולה. קיוויתי שתבין בעצמך את האמת... ושחינוכי לא יהיה לשווא... אולם עדיין אתה חסר כוח הבחנה כנראה".

והיא לחצה בחוזקה את ברכו כאומרת לנעוץ בבשרו את אצבעותיה יחד עם דבריה:

"אין הגבר והבהמה היינו הך! ההבדל ביניהם הוא כהבדל בין המצפון והפראות. על ההבדל הזה מעידה זיעת הפחד מפראות הבהמות שרצו לכפות עליך בשם הגבריות.

אולם אני - אישה - היטבתי לדעת גבריות מהי.... והבאתיך לכך שתפנה עורף לחוק הגיונגל."

הוא נעץ בה מבט ארוך, עצוב, ואט אט התפשט בפניו החיוך המאיר.

[מתוך: סיפורים ערביים, תרמיל. תרגם מערבית: טוביה שמוש]

פרשנות:

הסיפור עוסק ביחסים בין הורים לילדים.

על הסופרת:

סופי עבדאללה (ינואר 1925–ספטמבר 2003) הייתה סופרת ועיתונאית מצרייה.

נולדה בעיר פיום למשפחה אמידה ומשכילה. התחנכה במוסדות חינוך זרים ולמדה שיעורי ערבית עם מורה פרטי מגיל צעיר. היא החלה לכתוב סיפורים בשנת 1942 ואף זכתה בפרס מטעם משרד החינוך המצרי בשנת 1947. משנת 1948 עבדה כעורכת וככותבת בכתבי עת בהוצאת דאר אל-הילאל, ומינואר 1955 כתבה טור שבועי בכתב העת לנשים "חוואא", תחת הכותרת "בעייתך".

כתיבתה התמקדה פעמים רבות בהבעת העולם הרגשי - אהבה, חופש, שבירת מוסכמות. סגנונה היה פעמים רבים ריאליסטי ורומנטי.

מבנה: האקספוזיציה מוסרת לנו פרטי רקע – כפר במצרים, 20 שנה אחרי שאביו של איסמעיל נרצח, איסמעיל מוטרד וסובל מנדודי שינה. לאחר מכן מופיע הסיבוך שהוא הקונפליקט בין התביעה מאיסמעיל לפגוע במשפחת הרוצחים והעובדה שהוא המשכיל מן העיר, אינו מעוניין בכך. שיא הסיפור הוא החלום של איסמעיל, וההתרה היא כשאמו

מחזקת אותו שלא לרצוח את הקורבן החף מפשע. סיום הסיפור סגור – איסמעיל קיבל החלטה להמנע מנקמת שם. הקונפליקט נפתר.

הדמות הראשית: איסמעיל הוא הדמות הראשית, הוא למד בעיר והוא נמצא בקונפליקט עם אנשי הכפר הדורשים נקמת דם. הקונפליקט שלו גם פנימי – מהי גבריות? מה נדרש ממנו?

דמויות המשנה: האם היא דמות משפיעה. היא הגיעה בעקבות נישואין מהעיר לכפר, היא מעניקה חינוך לבנה ומבטאת השקפת עולם שונה מזו של אנשי הכפר. השפעתה על בנה גדולה ולבסוף גישתה היא הגישה המנצחת.

דמויות נוספות הן מחרוס אל כורדי ואנשי הכפר, גברים שמרנים הדוגלים בנקמת דם ושלשיתם גבריות באה לידי ביטוי בנקמת דם. אביו של איסמעיל נרצח, לכן חובה על בנו לנקום את מותו.

הסביבה: כפר במצרים בו שולטות נורמות שמרניות.

בין הדורות: בסיפור זה הקשר בין האם לבנה חזק, וחינוכה משפיע עליו לטובה. האם בוחרת עבור בנה עתיד טוב יותר מאשר כניסה למעגל הדמים האין סופי של נקמת הדם.

אמצעים אומנותיים:

1. מוטיב העיניים – איסמעיל חש שעיניים ננעצות בו, כמו פגיונות (סכינים) בעיניים שמאשימות אותו שהוא לא גבר אלא כמו בת, בעיניים מפחידות ולועגות. העיניים מבטאות את נקודת הראות ואת הדרך בה מסתכלים על החיים ומגבשים השקפת עולם.
2. החלום – חלום בסיפור מבטא את עולמה הפנימי של הדמות. את פחדיה ותקוותיה ועוד.
3. מוטיב הגבריות – הכפריים רואים כגבר רק את מי שנוקם ושומר על כבוד המשפחה, מי שנוטל את החוק לידיים. איסמעיל ואמו רואים כגבר את מי שמצליח להתגבר על יצר הנקמה ושולט ברגשותיו "איזהו גיבור – הכובש את יצרו".
4. ניגודים – בין כפר לעיר, בין השכלה לבורות, בין רדיפת שלום לגאולת דם, בין מי ששומר על החוק למי שלוקח אותו לידי.

המסר של הסיפור: הסיפור יוצא כנגד תופעת נקמת הדם האכזרית. מדובר בקורבנות חפים מפשע, ומדובר במעגל שפיכות דמים שאינו נגמר. הקוראים אינם יודעים למה נרצח אביו של איסמעיל, כי מוקד הסיפור הוא שלילת נקמת הדם בכל מקרה.

למורה

- הסיפור מזמן שיח בנושא מהי גבריות? מהי נשיות? מהי תרבות לעומת פראות או חוקי הג'ונגל כדברי האם. כיצד שוברים את מעגל הדמים? מה ערכו של חינוך לערכים? האם בכוחו לגבור על המסורת?
- המוטיב המרכזי בסיפור הוא מוטיב העיניים. ישנן עיניים מאיימות ומאשימות, ישנן עיניים בוהות ומפחדות, ישנן עיניים שואלות ודואגות וישנן עיניים מלאות תום. ישנו מבט חיצוני ומבט פנימי, מה שרואים במציאות ומה שרואים בחלום המבטא את החששות הקונפליקט ורגשות האשם.
- ניתן לעשות שימוש במאגר השאלות.

נושאים לדיון והעמקה

חשיבות המוסר וקדושת החיים. מהו מעשה מוסרי? היש חשיבות לקדושת

החיים?

□ כיצד יודעים שמעשה הוא מוסרי? האם זה מתגמל להיות מוסרי?

□ האם אפשר להיות נאמן למוסר כאשר אדם יודע שהוא בעמדת מיעוט

והרוב חושב אחרת?

□ נקודות לשיח ודיון לפני למידת הסיפור ולאחריו

הסיפור מזמן שיח בנוגע לשאלות: מהי גבריות? מהי נשיות? מהי תרבות

לעומת פראות או חוקי הג'ונגל כדברי האם.

מה ערכו של חינוך לערכים? כיצד שוברים את מעגל הדמים? האם בכוחו

לגבור על המסורת?

□ להדגשה:

המוטיב המרכזי בסיפור הוא מוטיב העיניים.

ישנן עיניים מאיימות ומאשימות, ישנן עיניים בוהות ומפחדות, ישנן עיניים

שואלות ודואגות וישנן עיניים מלאות תום. ישנו מבט חיצוני ומבט פנימי,

מה שרואים במציאות ומה שרואים בחלום המבטא את החששות

הקונפליקט ורגשות האשם.

מה פירוש הביטוי לעצום עיניים? (להתעלם, לא להתמודד).

מה פירוש הביטוי להתבונן בעיניים פקוחות? (להתבונן בדברים ולהתמודד)

ביטויים עם המילה עיניים – העשרה לשונית:

”העיניים הן חלונותיה של הנפש.” ~ ג’ורג’ רודנבאך

בְּ גִבָּהּ הָ עֵינַיִם - בשפה ברורה, ישירה ומובנת

בְּ עֵין יָפָה - בְּנִדְיבוֹת

בְּ עֵינַיִם שְׁלִי - נשבע, בכל היקר שלי

לְטַשׁ עֵינַיִם - 1. הביט בצורה ממוקדת ובוטה 2. רצה לעצמו, חמד

בבת עֵינִי - 1. כינוי חיבה לאדם קרוב; יקירי; אהובי 2. דבר-מה מה חשוב ויקר,

שיש להבטיח שלא ייפגע

לְעֵין הַ שָׁמַשׁ - בגלוי.

□ האם אתה מכיר אחד מהביטויים הללו?

קישורים לפרשנות באינטרנט של הסיפור:

<https://rsc.yschool.co.il/articles/002185--1247139428.pdf>

<https://yschool.co.il/video/4667>

בואטל / גי זה מופסאן

מעובד

אבא בואטל אנטואן קיבל עליו את כל המלאכות המזוהמות שבמחוז. כשצריכים היו לנקות עלה, ערמת זבל או בור שפכין (ביוב) לגרוף חור מלוכלך, היו פונים אליו.

בא היה בכליו, ובנעלי העץ שלו המשוחות טינופת, ועושה את מלאכתו כשהוא נאנח בלי סוף על העבודה שלו. כששאלו אותו מדוע הוא עוסק במלאכה מאוסה זו, היה משיב בנימה של השלמה: ”באלוהים, זה בגלל הילדים שלי, שצריך להאכיל אותם. היא מכניסה יותר מעבודה אחרת.”

ואכן היו לו ארבעה עשר ילדים. אם התעניינו בגורלם, היה אומר בסבר של שיוויון נפש: "רק שמונה נשארו בבית. אחד בצבא וחמישה נשואים".

כשביקשו לדעת אם נישואיהם עלו יפה, היה מוסיף ואומר בעירנות: "לא התנגדתי להם. לא התנגדתי להם בשום דבר. הם התחתנו עם מי שרצו. אין להתנגד לטעם, זה דבר שסופו רע.. אם אני בזבל, הרי זה משום שההורים שלי התנגדו לטעם שלי. לולא זאת, הייתי פועל ככל האנשים.

הנה כך לא הניחו לו הוריו לנהוג לפי טעמו.

הוא היה אז חייל ושירת בלה-האבר. לא טיפש מכל אדם אחר, אף לא מוצלח יותר, אלא תם במקצת. בשעות הפנאי היה מטייל על הרציף, שבו מתכנסים סוחרי העופות. מהלך היה לאיטו, לפעמים לבדו ולפעמים עם בן מקומו, על פני הכלובים, שבהם תוכים ירוקי גב וצהובי ראש מאזור האמזונס, וציפורים קטנות אדומות, צהובות, כחולות שצריחותיהם וציוציהם מתערבים בקולות הרציף. הם הטילו רעש בתוך ההמולה של פריקת הספינות, רעש מחריש אוזניים של יער רחוק שלא מהעולם הזה.

בואטל היה נעצר, מוקסם, וכשהיה מזדמן לפניו עוף דברן, היה מציג לו שאלות. גם למראה הקופים היה נהנה, ולא יכול היה לדמות בנפשו מותרות גדולים יותר לאדם מאשר שיהיו ברשותו בעלי חיים אלה.

והנה יום אחד, כשנעצר כמעט מתוך התעלות הנפש לפני תוכי אררה, ראה בהיפתח דלתו של בית קפה קטן, הגובל בחנותו של סוחר העופות, אפריקאית צעירה, שראשה עטוף בצעיף אדום, שיצאה לטאטא אל הרחוב את הפקקים ואת העפר שהצטברו על הרצפה. מדי נחלקה תשומת לבו של בואטל בין העוף ובין האישה ולא ידע בוודאות במי הוא מסתכל יותר בעונג.

לאחר שסילקה את אשפת המקום נשאה את עיניה ונשארה עומדת גם היא מסונוורת כולה ממדיו של החייל. היא עמדה מולו והמטאטא בידיה, אך לאחר רגעים אחדים בא בואטל במבוכה בשל תשומת לב זו והסתלק לו לאיטו כדי שלא יראה כנסוג.

אך הוא שב לשם כמעט כל יום והיה עובר לפני בית הקפה ולעתים תכופות ראה בעד החלון את העובדת הקטנה שחורת העור מגישה כוסות בירה או כוסיות יין לספני הנמל. והיא בראותה אותו היתה יוצאת החוצה ועד מהרה החלו לחייך זה אל זה כמכרים. בואטל חש שלבו מתרגש למראה שיניה של הבחורה, הבוהקות ולבסוף נכנס יום אחד פנימה ושמע שהיא דוברת צרפתית כמו כולם. בקבוק הלימונדה ששתה נשאר ערב בזיכרונו והוא עשה לו הרגל לבוא לשם ולשתות לפי מה שהתיר לו ארנקו.

הוא היה מאושר ולא חדל להרהר ולהביט אל ידה השחורה של הנערה הקטנה בעוד שיניה צוחקות וצחות אף יותר מעיניה. לאחר שנפגשו כך חודשיים נעשו ידידים ממש, ובואטל שלמד להכירה ולראות שהיא מכבדת את החיסכון, העבודה, הדת והמנהגים, אהב אותה מאוד ורצה בה עד כדי כך שביקש לשאתה לו לאישה.

הוא גילה לה זאת, והיא רקדה משמחה. היה לה קצת כסף משלה, שהורישה לה מוכרת צדפות שגידלה אותה ואספה אותה לביתה אחרי שרב חובל אמריקני אחד השאיר אותה על הרציף. רב חובל זה מצא אותה כשהייתה כבת שש, מכווצת על גבי צרורות כותנה בבטן ספינתו, שעות אחדות אחרי שהפליג מניו יורק. בבואו לנמל לה האבר הניח בידי מוכרת הצדפות הרחמנית את השחורה הקטנה שמצא בספינתו, ושהוא לא ידע מי השאיר אותה. כשמתה מוכרת הצדפות נעשתה הנערה הצעירה משרתת ב"קפה המושבות".

אנטואן בואטל אמר: "כך יהיה אם לא יתנגדו ההורים. לעולם לא אמרה את פיהם, את שומעת, לעולם! אדבר איתם על כך בביקורי הראשון בבית".

ואכן בשבוע שלאחר מכן, כשקיבל חופשה, נסע אל בית הוריו שעובדו משק קטן בטורטויל. הוא המתין עד תום הסעודה, עד לשעת הקפה המהול בין הפותח את הלבבות, ורק אז בישר להם שמצא בחורה כלבבו, בחורה ההולמת כל כך את טעמו, עד שלא ייתכן שיש בעולם אחרת, המתאימה לו במידה כה מושלמת.

לשמע דבריו אלה נעשו הזקנים זהירים וביקשו הסברים. הוא לא הסתיר מהם דבר חוץ מאשר את צבע עורה.

היא משרתת, אין לה רכוש גדול, אך היא אמיצה, חסכנית, נקיה טובת הליכות. כל אלו ערכם רב יותר מהכסף. אולם יש לה גם קצת מעות, שהניחה לה האישה שגידלה אותה, סכום של ממש, נדוניה קטנה. אלף וחמש מאות פרנק בקופת החיסכון. הזקנים שדבריו כבשו את ליבם, ואשר גם בלאו הכי סמכו על שיקול דעתו, נכנעו לאט לאט עד שהגיע אל הנקודה הרגישה. הוא צחק ואמר: "יש רק דבר אחד, העלול להיות לכם למורת רוח. היא איננה לבנה".

הם לא הבינו, והוא צריך היה להסביר באריכות ובזהירות יתרה כדי שלא לקומם אותם, כי היא בת לגזע כהה שכמותו לא ראו אלא בתמונות.

עתה הם היו מודאגים. נבוכים וחרדים. כאילו הציע להם להשתדך לשטן.

האם אמרה: "שחורה? כמה שחורה היא? כל כולה?"

והוא השיב: "ודאי, כולה, כשם שאת לבנה כל כולך".

שאל האב: "שחורה? שחורה כמו הפחם?"

השיב הבן: "אולי קצת פחות, היא שחורה אך לא עד כדי כך. גלימתו של האדון הכומר שחורה ממש, ואין היא מכוערת יותר מגלימתו הלבנה".

אמר האב: "אין זה ודאי מן הדברים הנעימים".

ענה הבן: "אין זה בלתי נעים יותר מכל דבר אחר, מתרגלים לזה מהר מאוד".

שאלה האם: "האין הוא מזהם את הסדינים עור כזה?"

"לא יותר מעורך את, כי זה צבעה".

וכך לאחר עוד שאלות רבות הוסכם כי ההורים יראו את הבחורה לפני שיחליטו דבר, וכי הבחור, ששירותו עמד להסתיים בחודש הבא, יביא אותה לביתו, כדי שיוכלו לבחון אותה ולהחליט לאחר שיחה איתה אם אין היא כהה מכדי להיכנס למשפחת בואטל.

ואז הודיע אנטואן כי ביום ראשון, 22 במאי יום שחרורו, יבוא עם חברתו.

לכבוד הנסיעה הזאת אל הורי אהובה לבשה את הנאים והצבעוניים שבבגדיה, ששלטו בהם הצהוב, האדום הוהבול, עד שנראה כאילו התקשטה בדגלים לכבוד איזה חג לאומי.

בבית הנתיבות הרבו להסתכל בה, ובאטל היה גאה להושיט זרועו לאדם (כמותה) המושך תשומת לב כזאת. אחר כך בקרון הרכבת הפתיעה כל כך את האנשים עד שגם יושבי התאים הסמוכים עלו על ספסליהם לבחון אותה בסקרנות.

כשהאטה הרכבת חש אנטואן אי נוחות כמו בשעת בחינה שלא התכוון אליה. אחר כך ראה מרחוק את אביו שהחזיק בסוסו הרתום לעגלה ואת אמו שהתקרבה לגדר העוצרת את הסקרנים.

הוא ירד ראשון, הושיט יד לחברתו ופנה לעבר בני משפחתו בקומה זקופה, כאילו ליווה גנרל.

כשראתה האם נערה שחורה ולבושה באופן כל כך צבעוני באה בחברת בנה, נדהמה כל כך עד שלא יכלה לדבר, והאב התקשה לרסן את הסוס שנעמד על רגליו האחוריות בגלל צפירת הקטר. אך אנטואן שהפגישה עם הוריו עוררה בו לפתע שמחה חש אליהם בזרועות פתוחות ונשק להם ואז הסתכל על חברתו והודיע: "הנה היא! הלא אמרתי לכם שבראיה ראשונה היא מרתיעה, אך כשמכירים אותה אין נעימה ממנה בעולם. אמרו לה שלום, שלא תתרגש.

ואז התעוררה אמו שהיתה מבוהלת והחוותה כמין קידה והאב הסיר את כובע ומילמל:
"ברוך בואך" ואז הם טיפסו ועלו לעגלה ואיש לא דיבר.

אנטואן המודאג שרק לחן של חיילים, ואמר כדי להפשיר את הקרח: "ובכן, לא מדברים?"
"צריך זמן" ענתה האם הזקנה.

אנטואן אמר: "ספרי לקטנה על המעשה בביצים של התרנגולת שלך" זה היה סיפור משפחתי מצחיק, אבל האם המשיכה לשתוק. אז אנטואן סיפר את הסיפור והאב והנערה צחקו. כך התחילה שיחה ביניהם.

כשהגיעו הביתה, הנערה נכנסה למטבח לבשל ולהגיש מטעמים שהכינה כדי לכבש את לב הזקנים.

אנטואן שנשאר עם הוריו שאל את אותם מה הם אומרים, והאם השיבה שהיא שחורה מדי.
"תתרגלו" אמר אנטואן.

הארוחה היתה טובה, ובכל זאת דעתם של ההורים לא השתנתה ביחס לנערה.

אחרי הארוחה יצאו כולם לטיול בחוץ, אנטואן נדהם שחברתו אינה שובה את לב הוריו כפי ששבתה את ליבו. הנערה יוצאת הדופן משכה תשומת לב של שכנים וכולם הסתכלו עליה, ההורים של אנטואן נבהלו מסקרנות זו ומיהרו לחזור הביתה.

אנטואן הבין שזה הסוף ואין תקווה. גם הנערה הבינה זאת. שניהם פרצו בבכי. כשהם הגיעו לבית ההורים סייעה הנערה לאמו של אנטואן בעבודות המשק ואמרה לה: "הניחי לי לעשות זאת גברת בואטל". הזקנה שהדבר נגע לליבה אמרה בערב לבנה: "היא בחורה טובה, חבל שהיא שחורה כל כך ... לא אוכל להתרגל. עליה לחזור למקומה. היא שחורה יותר מדי".

ובואטל אמר לחברתו: "היא לא רוצה אותך, צריך לחזור. אלווה אותך לתחנת הרכבת ואדבר איתם שוב אחרי שתסעי".

הוא ליווה אותה אל התחנה, כשהוא עדיין מטפח בה תקוות, ואחר כך נישק אותה, העלה אותה לרכבת וראה אותה מתרחקת בעיניים דומעות.

כל כמה שהתחנן להוריו, הם לא הסכימו.

כשהיה בואטל הזקן מסיים את סיפורו, היה מוסיף תמיד: "מאז לא היה לי עוד עניין בשום דבר, שום מקצוע לא התאים לי, ונעשיתי מנקה ביובים.

"אבל בכל זאת התחתנת" היו אנשים אומרים לו וטוענים נגדו.

"כן, ואיני יכול לומר שאשתי לא מצאה חן בעיני, שהרי ילדה לי ארבעה עשר ילדים, אבל זו לא ההיא, ההיא אתם מבינים, האפריקאית שלי, די היה שהביטה בי וכבר הייתי חש שאני מאושר..."

פרשנות:

הסיפור עוסק ביחסים בין הורים לילדים.

על הסופר:

מופסאן (1850-1893) נולד בצרפת. בהיותו בן 11 נפרדו הוריו. בשנת 1870 התגייס לצבא, אחרי שחרורו למד משפטים ובמקביל החל לעסוק בכתיבה. עקב מחלה תורשתית נפטר בהיותו בן 43 בלבד. סיפוריו כתובים בלשון קלה וקולחת, ולעתים מסתיימים בפואנטה מפתיעה. ברבים מהם למרות האירוניה, מורגשת רגישותו לסבל ולמצוקה האנושית.

מבנה: סיפור מסגרת ובו לבואטל הזקן יש עבודה בזבל ובביבים, יש לו משפחה גדולה עם 14 ילדים, והוא אדם שורד אך לא מאושר.

סיפור פנימי בו בואטל הוא בחור צעיר, חייל משוחרר, הרוצה לשאת את אהובתו האפריקאית, והוריו מתנגדים לאפשרות הקשר שלו איתה.

הדמות הראשית היא בואטל – אדם מובס, שכיבוד ההורים שלו גרם לו לוותר על אהבתו, ולשלם על כך בחוסר אושר. עם זאת, הוא הופך לאב טוב לילדיו שאינו מתערב בבחירות שלהם ומאפשר להם ללכת אחר נטיית ליבם.

בואטל הצעיר מתגלה כיוצא דופן בסביבתו הצרפתית הגזענית, הוא אוהב את הבחורה השחורה ומנסה להשפיע גם על הוריו לראות את אישיותה ולקבלה, אך הדבר אינו עולה בידו.

דמויות המשנה הן בראש ובראשונה הבחורה הצעירה המנסה לשאת חן בעיני הוריו של אהובה, היא מתלבשת יפה לקראת הפגישה איתם, היא מבשלת עבורם, והיא גם מסייעת בסוף הסיפור לאמו של בואטל לטפל במשק שלה. אך למרות כל מאמציה היא נתקלת בגזענות ובדחיה. סיפור חייה אינו קל, היא הושארה באונייה שהפליגה מארצות הברית לאירופה ורב החובל מצא אותה. הוא מסר אותה למוכרת צדפות שגידלה אותה והשאירה

לה מעט ירושה. אין לה משפחה והקשר עם בואטל היה התקווה שלה לבנות לעצמה חיים טובים יותר. אולם הדחיה המלווה אותה מאז ילדותה נמשכת.

דמויות משנה נוספות הן ההורים, המתגלים כבורים בנוגע לאנשים ממוצא אפריקאי – האם חושבת שהעור השחור של הנערה מלכלך את הלבנים והסדינים. ההורים גם מושפעים מתגובות הסביבה לנערה החריגה במראה שלה. גם כשהשיחה נעימה והארוחה טעימה והאווירה טובה, והאם רואה ואומרת שהבחורה טובה, הדבר אינו מסייע להם להתגבר על דעות קדומות. לא עוניה של הנערה, או היותה חסרת משפחה מפריעים להם, אלא המראה שלה השונה מזה שלהם.

הסביבה: אזור הנמל בלה-האבר שונה מאזור הכפר בו חיים ההורים. דבר המעורר תקווה. בנמל ישנה יותר פתיחות וקבלה של הנערה, מוכרת הצדפות אימצה אותה, יש לה עבודה בבית קפה, האנשים אינם מנדים אותה, לעומת זאת באזור הכפר טורטויל מסתכלים עליה, מדברים עליה, השכנים יוצאים להתבונן בה. הביקורת כאן היא על השמרנות והגזענות של אנשי הכפר, שלעומתם אנשי העיר פתוחים יותר.

בין הדורות: הדור המבוגר שמרן ובעל דעות קדומות. דבר אינו עוזר לשנות את עמדותיו והוא נתון ללחץ הסביבה ול"מה יגידו". הדור הצעיר, שאותו מייצג אנטואן בואטל, פתוח יותר ומודד כל אדם לפי מי שהוא ולא לפי מוצאו. אנטואן אוהב את הנערה ורוצה לשאת אותה לאישה. הוא לא מצליח להתגבר על הפרידה ממנה ומעיד על עצמו שאין לו יותר עניין בשום דבר מאז שהיא אבדה לו.

אמצעים אומנותיים

1. רק לגיבור הסיפור יש שם, לכל השאר אין שמות אלא כינויים (נערה, משרתת, אם, זקנים) אמצעי זה מבליט את העובדה שזה לא סיפור על מקרה אחד ספציפי אלא סיפור המאפיין מקרים דומים רבים של שמרנות וגזענות הגורמות לאומללות.
2. הדמויות מאופיינות בעיקר באיפיון עקיף:
 - א. דרך דיבור – ניכר כי אנטואן אדם חביב וטוב לב, שרוצה להפשיר את הקרח וליצור שיחה נעימה שיש בה הומור (הסיפור על התרנגולות).
 - ב. דרך מעשיהן – הנערה מנסה לשבות את לב ההורים דרך הבישול והעזרה.
 - ג. התגובות – הנערה בוכה כאשר ההורים דוחים אותה, ואנטואן מנסק אותה ומבטיח שימשיך לדבר על ליבם, עם זאת, הוא נכנע להם בסוף ואינו נושא אותה לאישה בניגוד לרצונם.

ד. המראה – הרצון של הנערה לשאת חן כשהיא לובשת בגדים צבעוניים, והכניעה של בואטל לגורלו בכך שהוא איש מוזנח בזקנתו המתהלך בנעלי עץ משוחות בטינופת.

3. הדיאלוגים – הסיפור מורכב במידה רבה משיחות, דבר המדגיש את הרעיון שהניסיון לשנות דעות קדומות נעשה דרך שיח, שאולי אינו מספיק ויש לנקוט במעשים.

המסר של הסיפור: כיבוד הורים הוא דבר מרכזי וחשוב, אולם הסיפור מלמד כי לפעמים יש לדור המבוגר דעות קדומות שאינן מתאימות לדור הצעיר, ויש לוותר על ציות להורים ולעשות את מה שליבך מורה לך, שאם לא כן יתכן והמחיר יהיה גבוה מדי וישפיע על כל החיים. בנוסף, אם ישנה התנגשות בין שני ערכים: כיבוד הורים לעומת מלחמה בגזענות, כל אדם צריך להפעיל את שיקול דעתו מה נכון וצודק יותר. ליבה של הנערה נשבר, ליבו של בואטל נשבר, האם כל זה היה מוצדק?!

הערה: בספר במדבר פרק י"ב מדברים מרים ואהרן אודות האישה הכושית שלקח משה. ניתן לשוחח עם התלמידים גם על פרשה זו ולהשוות בין הסיפורים.

אפשרות נוספת לנושא בין הדורות בסיפורת – "תפוחים מן המדבר" מאת סביון ליברכט:

הסיפור עצמו:

<https://brener-fain.tik-tak.net/wp-content/uploads/sites/645/2020/03/%D7%94%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%A8-%D7%AA%D7%A4%D7%95%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%9F-%D7%94%D7%9E%D7%93%D7%91%D7%A8-1-1.pdf>

פרשנות לסיפור:

<https://a-y.org.il/%D7%97%D7%95%D7%9E%D7%A8%D7%99-%D7%9C%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%93/%D7%A1%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%AA/%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%A8-%D7%A7%D7%A6%D7%A8/%D7%AA%D7%A4%D7%95%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%9F-%D7%94%D7%9E%D7%93%D7%91%D7%A8-%D7%A1%D7%91%D7%99%D7%95%D7%9F-%D7%9C%D7%99%D7%91%D7%A8%D7%9B%D7%98>

סדרה שנעשתה על פי הסיפור:

חלק א' – <https://www.youtube.com/watch?v=2VnDfk0CGfU>

חלק ב' – <https://www.youtube.com/watch?v=fnrV6au1mbY>

חלק ג' – <https://www.youtube.com/watch?v=UwdmJT3RIvw>

נספח – מאגר שאלות על הסיפור הקצר:

1. בחר אחד הסיפורים שלמדתם, שמרכזו דמות הרחוקה מאלמנט
למדה: בסביבה החברתית שלה, בימי, בתקופה וצורה. מה יש בדמות הזו
שגרם לה להבין אותה, או לא להבין אותה. בתשובתך תתייחס
לתכונות של הדמות, או להתנהגותה או למחשבותיה.

2. בחר סיפור מהסיפורים שלמדת, המתאר חוויה קשה של פרידה, או של צמיחה מול המוות, או חוויה קשה אחרת. תאר את החוויה, והסבר כיצד היא משפיעה על הדמות המרכזית. תן דוגמות במילים שלך מתוך הסיפור.
3. בחר סיפור שלמדת, הציג את ההיצג (האקספוזיציה) והסבר כיצד הוא תורם להבנת הסיפור.
4. תאר את הדמות הראשית באחד מהסיפורים שלמדת. מה אפשר ללמוד מתיאור הדמות על אופייה והתנהגותה. בתשובתך התייחס לשאלה האם ניתן היה לצפות מהדמות להתנהג כפי שהתנהגה בסוף הסיפור.
5. בתיאורי הרקע שמופיעים בהיצג יש לעיתים רחוקות מטרות, למה שצמיד לקרות. בחר סיפור שלמדת, והוכח כיצד בתיאורים שבהיצג יש רמז מטרות שגילית את משמעותו בהמשך הסיפור.
6. מהו הרציון המרכזי בסיפור שלמדת וכיצד הוא בא לידי ביטוי בסיפור. הדגם.
7. האם הסיום של הסיפור שלמדת סגור או פתוח? נמק.
8. מהו הקונפליקט המרכזי בסיפור שלמדת? האם הוא בא על פתרון הסיום הסיפור?
9. בחר בסיפור קצר מתוך הסיפורים שלמדת, שהשאיפה בקרוב צמוד תאר את הסיפור וציין מהו הרעש שנקרא לך ממנו (יכול להיות טוב במיוחד או רע במיוחד. נמק.)

יש להפנות את תשומת לב התלמידים:

- פתיח הסיפור/ההיצג - אילו רמזים הוא תורם לקורא?
- השתלשלות העלילה.
- היחסים בין הדמויות: מה מייצגת כל דמות, תיאור הדמויות והקשר שלהן לעלילה.
- מהי נקודת השיא בעלילה?

- אילו אמצעים לשוניים תורמים להבנת העלילה כגון: דימויים, תיאורים, הומור, סימני פיסוק.(אמצעים רטוריים)

לאחר הקריאה:

- דיון על הדילמה/המסר שעלו בעת קריאת הסיפור תוך התייחסות למה שנאמר לפני הקריאה תוך הבאת דוגמאות מחיי יום, יום למסר/לערכים בסיפור.
- דיון על מאפייני הדמויות ותפקידיהן בעלילה.
- שיתוף בחוויית הקריאה: ממה נהנית? עם מי הזדהית?
- סיפורים דומים או אירועים דומים שהסיפור הזכיר לנו.
- ביטוי/ניב/פתגם המתאים לסיפור
- יצירת פעילויות הבנה והבעה

העלילה - מבנה הקלאסי של הסיפור הקצר הוא פירמידה שבראשה נמצאת נקודת השיא. השלבים במבנה הם:

- אקספוזיציה - המבוא לסיפור הקצר. רקע קצר על הזמן והמקום של התרחשות העלילה
- סיבוכ - השלב העלילתי שבו מופר המצב המאוזן ששרר לפני שהסתבכה העלילה
- מפנה - כשהתנועה העלילתית משנה את כיוונה. מפנה יכול להתרחש לפני השיא או אחרי השיא. לעתים הוא השיא עצמו.
- השיא - המקום בו הסיבוכ מגיע לשיאו או המקום ה"מותח" ביותר בעלילה
- התרה שלב המציג את פתרון הבעיה העלילתית שהעמיד הסיבוכ.

פעילות למידה: בחר אחד מהסיפורים ואלף את הטבלה בהתאם למאפייני

הספור.

שם הסיפור: _____

מאפייני הסיפור	מאפייני הסיפור כפי שהם מופיעים בסיפור
<u>מבנה:</u> הקדמות הקצה (הסתמכות)	

	ההתרה (פתרון)
	התוכן: הרציונות תיאורית (את מי / את מה)
	הפסוק: דואמות פסיכיות ופתיחות דואמות פילוסופיות הפתוחה דואמות פילוסופיות מתארות

חלק שני – שירה
בחלק זה יוצגו שירים, פרשנותם ודרכים להוראתם.

משך ההוראה: 4 שעות – על המורים לבחור שניים מהשירים מהמבחר שכאן או שירים אחרים שהם מעדיפים ללמד על פי טעמם ושיקוליהם.

במידה ובוחרים שירים אחרים, מומלץ לבחור שירים בנושא הנבחר "בין הדורות" כמו:

בעיניו היו שרות – זלדה

ניגונים – פניה ברגשטיין

בית אבי – חיים חפר

טוב שבאתם – אהוד מנור

דרכים והצעות להוראת השירים:

קוראים את השיר לפחות פעמיים. מדגישים את ההבדל בין טקסט סיפורי לטקסט שירי, דנים בקשר שלו לנושא "בין הדורות". מבקשים מהתלמידים להתייחס לשיר: האם מצא חן בעיניהם? איזה רגש עורר? האם הזדהו עם תוכנו או שהוא עורר בהם ביקורת. מפנים את תשומת ליבם לדברים הבאים:

1. כותרת השיר – מה משמעותה?
2. מבנה – האם ישנה חלוקה לבתים או שהשיר כתוב ברצף.
3. תוכן ומשמעות השיר.
4. אמצעים אמנותיים: דימוי, מטאפורה, שימוש בצבעים, חזרות או ניגודים.

אָבִי / יהודה עמיחי

זָכַר אָבִי עֶטּוֹף בְּנִיר לֶבָן
כפרוסות ליום עבודה
קקוסם תמוציא מכובעו ארנבות ומגדלים
הוציא מתוך גופו תקטן – אהבה
נהרות ידיו
נשפכו לתוך מעשיו הטובים

יהודה עמיחי (3 במאי 1924, כ"ט בניסן ה'תרפ"ד, וירצבורג, גרמניה – 22 בספטמבר 2000, כ"ב באלול ה'תש"ס, ירושלים, ישראל) היה משורר, סופר, מחזאי ומתרגם ישראלי, זוכה פרס ישראל לשירה (1982). נחשב לפורץ דרך ומחולל מהפכה בשירה העברית החדשה, ונמנה עם הבולטים בשירה הבינלאומית במאה ה-20.

השיר הוא לזכר אב שנפטר, אב אוהב ואהוב, שזכרונו משביע את המשורר (הדובר) כפי שלחם משביע אותנו כשאנו לוקחים פרוסה ליום עבודה. האב גם מדומה לקוסם שהוציא במקום

ארנבות ומגדלים אהבה. וזה קסם. שני דימויים אלה מדגישים את יחסו של הבן לאב ואת תכונתו של האב לבטא אהבה. ידיו שפעו כמו נהר זורם מעשים טובים (מטאפורה). השיר קצר מאוד כאילו שהוא ממחיש בצורתו את היות האב גם בעל גוף קטן, ובכל זאת המעט מכיל את המרובה. כך גם השיר קצר ומכיל כל כך הרבה רגש. בצורתו בולטות גם שתי שורות – האחת ארוכה מאוד ובה מדמה הבן את האב לקוסם, והשניה קצרה מאוד ובה מדומות ידי האב לנהר שלא פוסק מלהזרים מעשים טובים. והזיכרון הזה מחיה ונותן כוחות למשורר כאמור כפי שפרוסות נותנות לנו כח לעבוד. זה המזון הרוחני והרגשי שמחיה אותו. שאלות על השיר:

1. השיר פותח במילה "זכר". מה מבטאת מילה זו? על מה היא מעידה?
2. האם הצבע הלבן המופיע בשיר תומך לדעתכם בהיות השיר שיר זכרון לאב? מה הוא מסמל? תכריכים? טוהר?
3. בשיר מדומה האב לפרוסה ליום עבודה ולקוסם. מה מצא חן בעיניכם יותר? נמקו.
4. נהר הוא דבר שזורם ולא מפסיק את זרימתו. מדוע מתוארות ידיו של האב כנהרות?

כָּל הַכְּבוֹד לְאָבָא / פֶּרֶץ בִּנְאִי

כָּל הַכְּבוֹד לְאָבָא

שְׁלֹא חֶסֶד סֶפֶר

בְּמַחְסוֹר וְרָעָב

לְבוּשׁ בְּלוּאִים בִּילְדוּתִי

יִשְׁבְּתִי בְּשִׁפְתֵי הַשּׁוֹרוֹת

וְכָל הַשָּׂאָר לֹא חָשׁוּב

כְּמוֹ אָבָא אֲזִי וְסֶפֶר בֵּין אֲצַבְעוֹתַי

אָמַר:

פֹּה טָמוֹן כָּל הַסֶּפֶר שֶׁבְּעוֹלָם

פרץ-דרור בנאי (נולד ב-1947) הוא משורר ומתרגם ישראלי. נולד בעיר קמישלי שבצפון סוריה, והתחנך בבית ספר פרוטסטנטי בחלב. בילדותו סבל מעוני ותנאים קשים, שלימים באו לידי ביטוי בשיריו, וכבר בגיל 13 החל לעזור לפרנסת משפחתו. ב-1962 עלה עם משפחתו לישראל, והתיישב איתם בכפר סבא. במשך כשנה היה סגן מנהל מחלקת ספקים בתנועת המושבים. ממקימי איגוד כללי של סופרים בישראל, ובשלב מסוים יושב ראש הוועדה המקצועית בו. בנוסף, הוא עבד במשך שנים בתעשיית ליטוש היהלומים.

שיר תודה לאב שעשה מאמץ למרות העוני והקשיים הכלכליים להעניק לבנו השכלה ותרבות, אב שלימד את בנו שבספרים ישנה כל המתיקות שבעולם. האב גם נותן דוגמה אישית לבן כאשר הוא עצמו יושב עם ספר בידו.

"בסיפור פשוט" מאת עגנון אומר האב לבתו: "יודע אני שאיני מעניק לך עושר ונכסים, אבל אני מלמדך לקורא בספרים, בזמן שעולמו של אדם חשוך בעדו, הוא קורא בספר ורואה עולם אחר.

גם בשיר הילד לבוש בלויים, אבל כשהוא יושב על שפת השורות (מטאפורה לקריאה) כל השאר לא היה חשוב. עתה כשהבן משורר, הוא מודה לאב שהביא אותו למקומות טובים.

שאלות על השיר:

1. מדוע חש הבן כבוד לאביו?
2. השיר מחולק לשלושה בתים. מהו התוכן של כל בית?
3. הוכיחו מהבית השלישי שהאב נתן דוגמה אישית לבנו.
4. למה מתכוון האב האומר שבספר טמון כל הסוכר שבעולם?
5. כיצד באים לידי ביטוי בשיר הקשיים והעוני?
6. מדוע מופיעה המילה "אמר" בשורה נפרדת?

יליד הארץ / אהוד מנור

אבא שר אני לך,

על שיום אחד

קמת ותלך.

אמא זה השיר הוא לך,

על ימי לכתך

אחרי אבי לכאן.

שמש בא אל החלון,

ענף ירוק מלילה נעור,

וילד שפקח עיניו לתכלת

כאן בארץ אל,

בצל כרמל,

ליד הנחל.

אהוד מנור (13 ביולי 1941 – 12 באפריל 2005) היה פזמונאי, מתרגם, משורר, שדרן רדיו ומנחה טלוויזיה ישראלי, חתן פרס ישראל בתחום הזמר העברי לשנת 1998, אחד מהפוריים שבפזמונאי ישראל, שהרבה גם בתרגום וכתובה לתיאטרון ולבידור.

שיר תודה להורים שבחרו לעזוב את הגלות ולחיות בארץ, שיר על ארץ עם שמי תכלת, עם הר הכרמל, עם שמש (צהובה) וענף ירוק. הבית הראשון עוסק בהורים ובהליכתם כמו אברהם אבינו לארץ.

סיפר אהוד מנור: "זה שיר תודה לאמי ולאבי. נכתב כמה שנים אחרי שאחי נהרג (אחיו יהודה נפל במלחמה) אני חושב ב-71' או 72'. אמא שלי התקשרה אלי כאשר שמעה את השיר, בכתה והודתה לי. אחרי שאחי נהרג, היא חזרה על המשפט 'למה הייתי צריכה לבוא לארץ וכל הביוגרפיה אולי הייתה אחרת והילד היה חי ו...'. תשובתו לאמו היא השיר הזה.

שאלות על השיר:

1. מה משמעות כותרת השיר? מה היא מדגישה?
2. מהו התוכן של כל אחד מבתי השיר? מה ההבדל בין הבתים?
3. בבית השני מופיעים צבעים. מה תפקידם וכיצד הם תורמים לעיצוב השיר?

עם סבי / זלדה

כְּאֶבְרָהִם אֲבִינוּ
שֶׁבִלְיָלָה סֵפֶר מְזֻלֹת,
שָׁקְרָא אֶל בְּרָאוּ
מִתְנֶךְ הַכֶּבֶשׂ, שׁוֹן,
שָׁאת בְּנוֹ עֶקֶד –
הָיָה סָבִי.
אֶתָּה אֲמוֹנָה שְׁלָמָה
בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵהֶבֶת,
וְאוֹתוֹ מִבֶּט טָלוּל
וְזָקֵן רֶךְ-גְּלִים.
בַּחוּץ יָרֵד הַשֶּׁלֶג,
בַּחוּץ שְׁאֵגוֹ:
אֵין דִּין וְאֵין דִּין.
בְּחִדְרוֹ הַסְּדוּק, הַמִּנְפֵּץ

שרו כרובים
על ירושלים של מעלה.

שיינא זלדה שניאורסון-מישקובסקי (כ"ו בסיוון תרע"ד, 20 ביוני 1914 – כ"ח בניסן תשמ"ד, 30 באפריל 1984), המוכרת בשם זלדה, הייתה משוררת ישראלית. כתבה את כל איש יש שם.

זלדה נולדה בעיר יקטרינוסלב שבאימפריה הרוסית (בימינו דניפרו שבאוקראינה) לרחל, בתו של הרב דוד צבי חן (הרד"ץ) מחשובי רבני חב"ד ובנו של רבי פרץ חן מרבני משפחת חן, ולרבי שלום שלמה, רב ידוע מצ'רניגוב, בנו של רבי ברוך שניאור שניאורסון. קרובת משפחתו של הרבי מלוביביץ'.

שיר על סב אותו מדמה המשוררת לאברהם אבינו שהאל אמר לו שזרעו יהיה ככוכבי השמיים, שנזרק לפי המדרש על ידי נמרוד לכבשן האש, שנאלץ לעקוד את בנו. כך גם היה הסב איש למוד ניסיונות ובעל אמונה שלמה, וגם כאשר בחוץ היה קר ומאיים, הוא בתוך חדרו, בתוך עולמו, חש את ירושלים השמימית ומלאכים (כרובים) שרו באוזניו.

הסב מתואר כאיש רוחני הנערץ על ידי נכדתו, זקנו רך והוא דוגמה לאיש רוחני בעיניה. השיר אינו מחולק לבתים, הוא בנוי מבית אחד ארוך כסיפור על דמות ברצף ובאהבה. יש בו ניגוד בין הקור והשלג הלבן, לבין השלהבת והאש – שניהם לא מנצחים את הסב שעולמו הפנימי עשיר.

לשיר זה יש ביצוע של יסמין:

<https://www.youtube.com/watch?v=3iMIVD5NMFY>

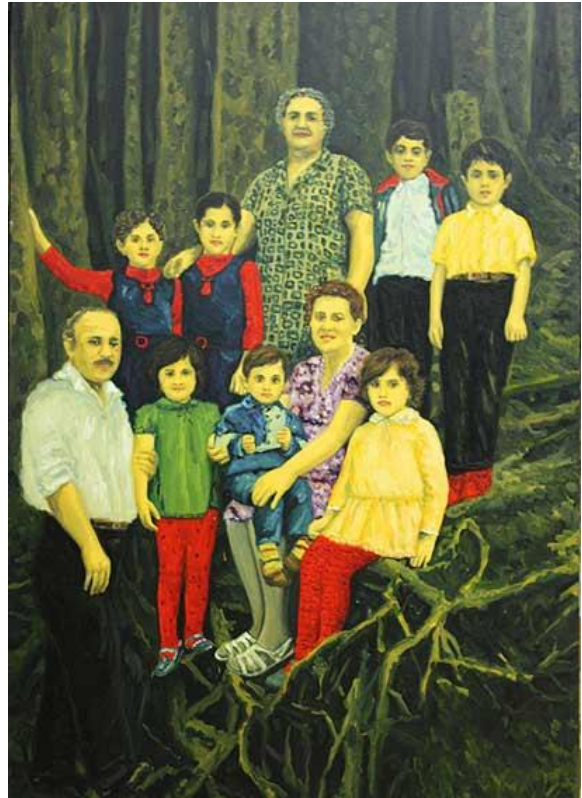
שאלות על השיר:

1. מדוע משווה הנכדה את הסב לאברהם אבינו?
2. איזה ניגוד קיים בשיר בין החוץ לפנינים? מה תפקידו?
3. השיר מזכיר שלושה ניסיונות שהיו לאברהם אבינו: הניסיון להאמין לבוראו שזרעו יהיה ככוכבי השמיים, הניסיון להנצל מכבשן האש אליו נזרק על ידי נמרוד והניסיון לעקוד את בנו. איזה מהם הכי קשה לדעתכם?
4. בשיר יש ניגוד בין קור השלג לחום השלהבת. מה תפקיד הניגוד ומה הוא מלמד?

אמנות פלסטית – ציור – שלב מתקדם של עבודה עם תמונה :

מאוריצי גוטליב – יום הכיפורים

מאיר פיצ'חדזה – משפחת האמן

הנחיות להתבוננות בתמונה וכתובת תיאור תמונה:

1. התלמידים מתבוננים בפרטי התמונה ובדמויות המופיעות בה. מי הדמויות? לפי איזה סדר מופיעות הדמויות וכיצד הן מונחות על הבד או הנייר? מי גדולה? מי קטנה? היכן הן נמצאות? מה הבעות פניהן?
2. התלמידים שמים לב לשימוש בצבעים – שמחים, קודרים, צבעוניות עשירה או מוגבלת?
3. האם התמונה ריאליסטית? מופשטת? איור או ציור?
4. מה רצה האמן לבטא בתמונתו וכיצד זה קשור לנושא – בין הדורות?

הצעות לפרשנות:

יום הכיפורים של מאורצי גוטליב

- א. התמונה מתארת תפילה בבית כנסת ביום הכיפורים. אנו רואים את עזרת הגברים ועזרת הנשים. בחזית התמונה דמות חשובה מחזיקה ספר תורה. מסביבה מתפללים נוספים עם טליתות. מאחוריה נשים. בקצה השמאלי התחתון מופיע ילד. חלק מהדמויות עצומות עיניים ונראות שקועות בתפילה ובעולמן הפנימי. הצבע השולט הוא חום כתמתם וכניגוד לו הטליתות הלבנות.
- זו תמונה ריאליסטית של עולם יהודי מסורתי, והילד פקוח העיניים מתבונן בו וחווה אותו.

מבחינת הנושא בין הדורות – נראה כי יש כאן העברה בין דורית של מסורת ומנהגים מהדור המבוגר לדור הצעיר.

תמונת משפחה של מאיר פיצ'חזדה

ב. בתמונה מופיעה משפחתו של האמן. סבתא, הורים ושבעה ילדים. שלושה דורות. המשפחה מתוארת על רק יער ירוק. הדמות החשובה היא דמות הסבתא העומדת מאחור, נשאת מעל כולם ומקבלת מקום של כבוד. היא מוקפת בצאצאיה, גאה בהם. מימין לה שתי בנות, אולי תאומות הלבושות אותו דבר. משמאל לה שני בנים. מתחתיה יושבת אם הילדים עם שתי בנות ובן נוסף על ברכיה. בצד שמאל אבי הילדים עומד. התמונה צבעונית מאוד, המשפחה נראית כפורחת ביער הירוק. הבעות הפנים של הדמויות רציניות, נראה שהם הסתדרו לפני האמן לצורך הנצחתם בתמונה. הצבע הצהוב שולט ואולי הוא מבטא אור – יחסו של האמן למשפחתו נראה חיובי. עם זאת, הוא לא נמנע מלבטא את ההררכיה (סדר החשיבות) בין הדמויות. מי חשוב ומי פחות.